

2. ประชาสังคมภาคใต้กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

การสัมมนาวิจัยนี้มีขึ้นเพื่อศึกษาพัฒนาการองค์กรภาคประชาชนในภาคใต้และเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเลือกพื้นที่เป้าหมายเป็นชุมชนป่าต้นน้ำเทือกเขาบรรทัดในเขต 4 จังหวัดคือ ตรัง พัทลุง สงขลา และสตูล ได้มีการเชิญตัวแทนองค์กรชุมชนจากพื้นที่ดังกล่าวที่มีการเคลื่อนไหวและมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นภาคใต้ ในการสัมมนาระหว่างชุมชนและองค์กรท้องถิ่นครั้งนี้จัดขึ้นในวันที่ 30 พฤษภาคม 2546 ณ ลานประชุมวัดตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง โดยจัดให้เป็นเวทีชุมชนในการพบปะ ทำความคุ้นเคย และแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มชาวบ้านจากต่างพื้นที่ กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากยิ่งขึ้น ให้ตระหนักถึงแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนโดยชุมชน และเปิดประเด็นการพูดคุยกันเกี่ยวกับในการขยายเครือข่ายภาคประชาชนและหาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนร่วมกันในภูมิภาค ซึ่งผลที่ได้รับจากการจัดสัมมนาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบ

2.1 ข้อมูลองค์กรชุมชนและเครือข่าย

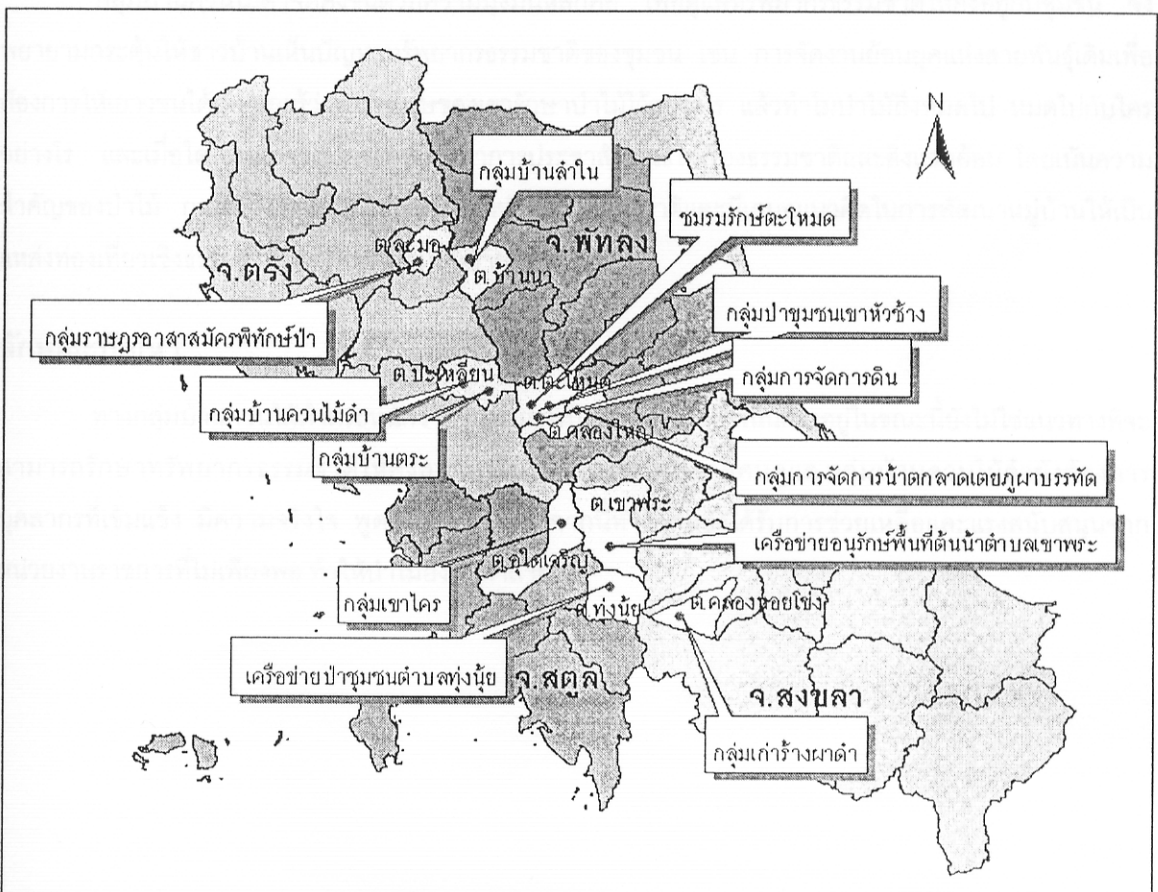
2.2 ความคิดเห็นขององค์กรชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

2.1 ข้อมูลองค์กรชุมชนและเครือข่าย

จากการประมวลข้อมูลการนำเสนอขององค์กรชุมชนและเครือข่ายที่เข้าร่วมสัมมนาทั้ง 15 กลุ่มประกอบกับข้อมูลจากแบบสอบถามและสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม พอสรุปได้ 12 กลุ่ม (แผนภูมิ 2.1) ดังนี้

จังหวัด	กลุ่ม/องค์กรชาวบ้าน	ปีที่ก่อตั้ง	ประเภทของกลุ่ม
ตรัง	1. กลุ่มบ้านควนไม้ดำ	2542	กลุ่มในหมู่บ้าน
	2. กลุ่มบ้านหินจอก	-	กลุ่มในหมู่บ้าน
	3. กลุ่มบ้านตระ	2540	กลุ่มในหมู่บ้าน
	4. กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า	2534	กลุ่มในหมู่บ้าน
พัทลุง	1. กลุ่มการจัดการดิน	2546	กลุ่มในหมู่บ้าน
	2. กลุ่มการจัดการน้ำตกลาดเตยภูผาบรรทัด	2544	กลุ่มประสานงานระหว่างกลุ่มในชุมชน
	3. กลุ่มบ้านลำโน	2535	กลุ่มในหมู่บ้าน
	4. กลุ่มป่าเขาหลักไก่	-	กลุ่มในหมู่บ้าน
	5. กลุ่มป่าชุมชนเขาหัวช้าง	2543	กลุ่มในหมู่บ้าน
	6. ชมรมรักษ์ตะโหมด	2546	ชมรมกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน
	7. สภาลานวัดตะโหมด	-	กลุ่มในหมู่บ้าน
สงขลา	1. กลุ่มเก่าร้าง ผาดำ	2545	กลุ่มในหมู่บ้าน
	2. เครือข่ายอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำตำบลเขาพระ	2542	เครือข่ายหมู่บ้าน
สตูล	1. กลุ่มเขาไคร	-	กลุ่มในหมู่บ้าน
	2. เครือข่ายป่าชุมชนตำบลทุ่งนุ้ย	2535	เครือข่ายหมู่บ้าน

แผนภูมิ 2.1 ที่ตั้งองค์กรชุมชนและเครือข่ายพื้นที่ป่าต้นน้ำเทือกเขาบรรทัด

1. กลุ่มบ้านควนไม้ดำ

พื้นที่	หมู่บ้านควนไม้ดำ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง - สภาพทั่วไปเป็นป่าไม้สมบูรณ์ มีน้ำตกโดนเตและน้ำตกโดนตกเป็นแหล่งท่องเที่ยว และเป็นจุดที่เชื่อมต่อ 3 จังหวัดคือ ตรัง พัทลุง และสตูล		
ประเภท	กลุ่มในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2542 (4 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายแจ้ แสงกุล (ผู้ใหญ่บ้าน)	จำนวนสมาชิก	150 คน

ความเป็นมา

หมู่บ้านควนไม้ดำ เป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อพื้นที่ 3 จังหวัดคือ ตรัง พัทลุง และสตูล ชุมชนมีปัญหการทำลายป่าไม้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 มีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าจากนายทุน และการตัดไม้เพื่อใช้เพาะปลูกยางพารา และชาวบ้านมีปัญหาลิทธิที่ทำกิน ชาวบ้านมีการรวมตัวกันเพื่อช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ แต่ไม่อาจต้านทานกลุ่มอิทธิพลประกอบกับเหตุการณ์ทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2516 ทำให้กลุ่มต้องสลายตัว ในปี พ.ศ. 2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพันธุ์ห้วยเพื่อสร้างสวนรวมพันธุ์ห้วยขึ้นในบริเวณพื้นที่น้ำตกโดนเตและโดนตกในเขตอำเภอปะเหลียนจำนวน 5,500 ไร่ ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่แนวเขตป่าป้องกันการบุกรุกจากนายทุน และเป็นช่วงจังหวะที่แกนนำชาวบ้านค่อยๆ เริ่มก่อตัวกันอีกครั้ง จน พ.ศ. 2542 มีการรวมตัวเป็นหมู่บ้านควนไม้ดำ

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

กลุ่มบ้านควนไม้ดำจัดตั้งขึ้นด้วยความมุ่งมั่นหลักคือ เพื่อดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่กับชุมชน จึงพยายามกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เช่น การจัดงานย้อนยุคแห่งสายพันธุ์เดิมเพื่อต้องการให้เยาวชนได้เห็นและรู้ว่าบรรพบุรุษของเขารักษาป่าไม้ไว้อย่างไร แล้วทำไมป่าไม้ถึงหมดไป หมดไปกับใครอย่างไร และเมื่อใด นอกจากนี้ทางกลุ่มยังทำการประชาสัมพันธ์ในเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นความสำคัญของป่าไม้ การสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและมีเสนอแนวคิดในการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเช่นเดียวกับชุมชนบ้านตระ

ลักษณะปัญหา

ทางกลุ่มบ้านควนไม้ดำตระหนักว่ากิจกรรมการป้องกันป่าไม้ที่ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ยังไม่ใช่วิธีแนวทางที่จะสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเดิมได้ เนื่องจากยังขาดคนดูแล กลุ่มบ้านควนไม้ดำยังต้องการบุคลากรที่เข้มแข็ง มีความจริงใจ พุดจริงทำจริง นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้รับการช่วยเหลือและแรงสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่ไม่เพียงพอ ทำให้ป่าไม้ยังถูกทำลายอยู่

2. กลุ่มบ้านตระ

พื้นที่	ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง		
ประเภท	กลุ่มในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2540 (6 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายกฤษ จันทร์เทพ	จำนวนสมาชิก	

ความเป็นมา

กลุ่มบ้านตระได้เริ่มจัดตั้งกลุ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2540 เพื่อสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มชาวบ้านในการต่อสู้ภัยคุกคามต่างๆ มีการประสานงานและเป็นเครือข่ายร่วมกับกลุ่มอื่นๆ เช่นกลุ่มบ้านควนไม้ดำ ต่อมาได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรสิทธิมนุษยชนและมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาช่วยสนับสนุนในการรวมกลุ่ม ได้มีโอกาสไปดูงานการจัดการขององค์กรต่างๆ ทำให้ชาวบ้านบ้านตระเกิดความตระหนักในเรื่องของการจัดการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมากขึ้น

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

การรวมกลุ่มบ้านตระเป็นกลุ่มที่เน้นการจัดการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่นการจัดตั้งกลุ่มกองทุนหมู่บ้านขึ้นในปี พ.ศ. 2542 และการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าที่สามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ทำให้มีองค์กรต่างๆ เข้ามาเชื่อมความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายมากขึ้น ทำให้กลุ่มสามารถขยายการบริหารจัดการในด้านอื่นๆ ซึ่งรวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน โดยมีการร่วมจัดสัมมนาปาฐกถาชุมชนกับองค์กร/กลุ่มชาวบ้านอื่นๆ และการรณรงค์ให้ความรู้กับชาวบ้าน

ลักษณะปัญหา

ปัจจุบันนี้ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรบริหารส่วนตำบล เริ่มให้ความสนใจและเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ของกลุ่มชาวบ้านมากขึ้น แต่ก็ยังขาดความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ ขาดความจริงจังในการแก้ปัญหาจากภาครัฐ ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน และที่สำคัญยังขาดการชี้แนะแนวทางเกี่ยวกับการจัดการและการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

3. กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า

พื้นที่	ต.ละมอ อ.นาโยง จ.ตรัง – พื้นที่ทั่วไปมีลักษณะเป็นเนินสูง มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ และมีลำธารน้ำไหลตลอดปี		
ประเภท	กลุ่มในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2534 (12 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายจำเจริญ เพ็งเล็ง	จำนวนสมาชิก	350 คน

ความเป็นมา

กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่านี้สังกัดอยู่เขตป่าเทือกเขาบรรทัด แปลงที่ 1 ตอนที่ 1 ซึ่งอยู่ในจังหวัดตรัง กำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2534 เนื่องจากสาเหตุวิกฤติทางธรรมชาติภัยแล้งที่ทำให้ชุมชนขาดแคลนน้ำ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเสวนาในกลุ่มชาวบ้านถึงแนวทางการแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำ การดูแลรักษาป่า และการแก้ปัญหาเรื่องที่ทำกินของชาวบ้าน เนื่องจากแนวเขตป่าเทือกเขาบรรทัดแปลงที่ 1 ตอนที่ 1 เป็นแนวเขตอุทยานเขาปู่เขาย่าที่ซ้อนทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน และกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าได้เข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการกำหนดเขตพื้นที่ป่าและพื้นที่ทำกินอย่างชัดเจนซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชน

ในปี พ.ศ. 2539 สมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกลุ่มและองค์กรที่ดูแลรักษาป่าและมีพระราชดำรัสให้ทางกองทัพภาคที่ 4 เป็นผู้ดำเนินการในการติดตามดูแลองค์กรรักษาป่า ทางทหารจึงได้ประสานงานกับกรมป่าไม้เพื่อสำรวจพื้นที่รับผิดชอบว่ามีบริเวณใดบ้างที่ชุมชนมีการดูแลรักษาป่า และเมื่อพบว่าชุมชนตำบลละมอมีการรักษาป่าจริง จึงได้เสนอไปยังกองทัพภาคที่ 4 เพื่อจัดเข้าโครงการธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2541 กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าได้รับธงชั้นที่ 1 และได้รับพระราชทานธงชั้นที่ 2 ในปี พ.ศ. 2545

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

เป้าหมายหลักของกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าคือเน้นการเกษตรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาไฟป่า และการใช้สารเคมี โดยประสานเชื่อมโยงกลุ่ม/องค์กรเครือข่ายตำบลและหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติครอบคลุมถึง ป่าไม้ น้ำ ดิน และสัตว์ป่า ลักษณะกิจกรรมมีทั้งการสำรวจพื้นที่ จัดทำป้ายเครื่องหมาย ตรวจตรา ดูแลป้องกัน สร้างจิตสำนึกในชุมชน พัฒนาอาชีพ และจัดทำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะปัญหา

เนื่องจากพื้นที่ป่ามีมาก (บางครั้ง) ไม่สามารถดูแลป่าได้ทั่วถึง ยังมีการลักลอบตัดไม้และล่าสัตว์ และทางกลุ่มขาดเงินทุนสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรม

4. กลุ่มการจัดการดิน

พื้นที่	นิคมเกษตรป๊ะเลียบ-นาแค ม.9 ต.ตะโหมด อ.ตะโหมด จ.พัทลุง - เป็นที่นาและสวนยางพารา		
ประเภท	กลุ่มในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2546
ผู้นำ/ตัวแทน	นายวิฑูร หนูเสน	จำนวนสมาชิก	100 คน

ความเป็นมา

ชุมชนตะโหมดประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกทำลายไปมากเพราะการส่งเสริมเกษตรเชิงเดี่ยวทำให้คุณภาพของดิน น้ำ และป่าไม้ถูกทำลายและเสื่อมโทรมลง รวมถึงการปนเปื้อนของสารเคมีในดิน จากการประชุมร่วมกันหลายฝ่ายภายในชุมชน ได้แก่ สภาลานวัดตะโหมด ศูนย์ศึกษาพัฒนานวนศาสตร์ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นพ้องให้จัดตั้งกลุ่มต่างๆ ซึ่งรวมถึงกลุ่มการจัดการดินเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

กลุ่มการจัดการดินจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพดิน และหาแนวทางปรับปรุงสภาพดินและการเกษตรธรรมชาติ เนื่องจากกลุ่มเพิ่งจัดตั้งจึงเริ่มต้นจากการดูงานในชุมชนที่พัฒนาได้ผลแล้ว เช่น ฟาร์มราชินี อ.บางแก้ว จ.พัทลุง และประสานงานกับกลุ่มอื่นๆ ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ลักษณะปัญหา

ในการดำเนินการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีอุปสรรค เนื่องจากคนในชุมชนยังขาดจิตสำนึก และยังไม่เห็นความสำคัญของดิน ป่าไม้ และน้ำ

5. กลุ่มการจัดการน้ำตกลาดเตยภูผาบรรทัด

พื้นที่	ต.คลองใหญ่ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง – พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีสายน้ำ น้ำตก และเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์		
ประเภท	กลุ่มประสานงานระหว่างกลุ่มในชุมชน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2544 (2 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายทรงเกียรติ หนูเสน	จำนวนสมาชิก	15 คน

ความเป็นมา

การรวมกลุ่มจัดการน้ำตกลาดเตยภูผาบรรทัดเริ่มจากแนวคิดเรื่องชุมชนเข้มแข็งของตำบลคลองใหญ่ ซึ่งจัดให้มีการตั้งเป็นสภาประชาชน ประกอบด้วย 10 สภา ที่ดูแลกิจกรรมและช่วยแก้ปัญหาชุมชนด้านต่างๆ เช่น สภาการศึกษา การเกษตร การปกครอง ครอบครัว สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม เยาวชน สตรี และการกีฬา เป็นต้น ตัวอย่างเช่น สภาปกครองมีปัญหาเรื่องเขตแดนชาวบ้าน มีข้อพิพาทเรื่องนุกรุกเขตแดน สภาปกครองซึ่งมีผู้ใหญ่บ้าน กำนันที่เป็นสมาชิกก็จะร่วมหากระบวนการในการแก้ไขปัญหาด้วยการเจรจากันเองทุกปัญหาโดยไม่ต้องขึ้นศาล ในกรณีที่เกษตรกรประสบปัญหาเรื่องการขายผลผลิตไม่ได้ หรือกรณีที่พบว่าผลผลิตบางชนิดซึ่งไม่มีในชุมชน แต่เป็นที่ต้องการของชุมชน สภาเกษตรกรก็จะเข้ามาหาแนวทางแก้ไขในจุดนี้ สำหรับกรณีการแก้ปัญหาเยาวชนกับยาเสพติด สภาเยาวชนก็เข้ามาช่วยหาแนวทางให้กับชุมชน ถ้าสภาประชาชนยังแก้ไขไม่ได้ก็จะหาความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของสภาสิ่งแวดล้อม ก็เน้นการจัดการเรื่องป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำ ดิน ซึ่งต้องร่วมกันสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้าน ให้เกิดความรัก ความหวงแหน และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในการรักษาและการร่วมแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งแต่ละสภาจะเป็นผู้วางแผนแม่บทตำบลด้านต่างๆ ขึ้นมาเอง แล้วทั้งหมดจะมาร่วมกันเป็นสภาประชาชน เพื่อสภาประชาชนจะนำมาวางแผนแม่บทตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

ในการจัดตั้งกลุ่มประสานงานนี้มีเป้าหมายหลักคือการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งเชื่อกันว่าความร่วมมือของผู้ในชุมชนและตัวแทนองค์กรต่างๆ จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ดังนั้น กลุ่มจึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาโดยการประสานงานกับตัวแทนกลุ่มองค์กรชาวบ้านต่างๆ ในชุมชน และบุคคลที่มีบทบาทในชุมชนได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ในรูปของสภาประชาชน ลักษณะกิจกรรมของกลุ่มจะเน้นการสร้างกิจกรรมทางเลือก เช่น การให้คำตอบแทนชาวบ้านที่เลี้ยงปลาหวดเพื่อลดการหาของป่าหรือการลักลอบจับสัตว์น้ำ หรือแนวคิดที่ให้มหัศจรรย์ท่องถิ่นให้เยาวชนเรียนรู้สิ่งแวดล้อมในชุมชนและสร้างกลุ่มสัมพันธ์นักเรียนระหว่างโรงเรียนในลักษณะเพื่อนคู่หู (บัดดี้) เพื่อแก้ปัญหการทะเลาะกันของเยาวชนระหว่างโรงเรียน เป็นต้น

ลักษณะปัญหา

แนวคิดและการดำเนินการของกลุ่มเพิ่งเริ่มต้น ยังต้องการให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยเสริมและผลักดันเรื่องการท่องเที่ยว ในแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

6. กลุ่มบ้านลำไย

พื้นที่	ต.บ้านนา อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง - สภาพทั่วไป เป็นที่ราบลุ่ม ดินป่าเทือกเขาบรรทัด		
ประเภท	กลุ่มในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2535 (11 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายเสริม ช่วยชีวิต	จำนวนสมาชิก	223 คน

ความเป็นมา

กลุ่มบ้านลำไย เป็นกลุ่มป่าต้นน้ำ อ.ศรีนครินทร์ ที่ได้ดำเนินโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยมีแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าของผู้มีอิทธิพลและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในการรวมกลุ่มมีการสร้างองค์ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติให้แก่สมาชิกได้รับทราบและเข้าใจถึงการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

ด้วยวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และต้นน้ำลำธาร จึงจัดให้มีกิจกรรมปลูกป่าชุมชน ตรวจสอบดูแลรักษาป่า ให้ความรู้แก่ชุมชน ส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้าน และประชาสัมพันธ์ให้แนวคิดในการช่วยกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ลักษณะปัญหา

ในปัจจุบันปัญหาที่สำคัญของกลุ่มคือปัญหาในส่วนของกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับเรื่องการจัดการป่าไม้ที่ไม่เอื้อต่อการดูแลป่าของชุมชนและขาดความร่วมมือจากภาครัฐในการช่วยกันดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้พื้นที่ป่าไม้เหลือน้อย แหล่งน้ำธรรมชาติร่อยหรอ จนสัตว์บกสัตว์น้ำสูญพันธุ์ แม่น้ำลำคลองตื้นเขินและเน่าเสียเนื่องจากสิ่งปฏิกูลต่างๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำ และโครงการของรัฐเข้ามาทำลายป่า เช่น การสร้างอ่างเขื่อนเก็บน้ำ การขยายถนน 4 เลน เป็นต้น นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนประสบกับปัญหาความยากจน ว่างงาน เพราะไม่มีการจ้างแรงงานและปัญหาหนี้สินส่วนตัว

7. กลุ่มป่าชุมชนเขาหัวช้าง

พื้นที่	ต.ตะโหมด อ.ตะโหมด จ.พัทลุง – พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีสายน้ำ น้ำตก และเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์		
ประเภท	กลุ่มในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2543 (3 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายจรัญ ราชราวี	จำนวนสมาชิก	7 ชุมชน

ความเป็นมา

นับแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2509-2513) ที่รัฐมีนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจด้านการผลิตและการส่งออก และได้อนุญาตให้บริษัทเอกชนเข้ามาทำสัมปทานไม้ในพื้นที่ตะโหมด ในบริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า ป่าห้วยยวน ซึ่งถือว่าการตัดโค่นต้นไม้ในพื้นที่ชุมชนตะโหมดครั้งใหญ่ที่สุด ประกอบกับช่วงปี พ.ศ. 2514 ที่ยางพาราขึ้นราคา ๗ ที่ปลูกไว้ในพื้นที่ป่าเริ่มกรีดได้และราคายางดี ทำให้ชาวบ้านหันมาปลูกยางพารากันมากขึ้น และมีบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเพื่อปรับผืนป่าไว้สำหรับปลูกยางพารา ทำให้พื้นที่ป่าลดลงมาก

ในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลประกาศให้พื้นที่ป่าเขาบรรทัดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซึ่งรวมพื้นที่ป่าใน ต. ตะโหมดด้วย และในปี พ.ศ. 2531 กรมป่าไม้ให้เจ้าหน้าที่นำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่ป่าในตำบลตะโหมดมาตรวจสอบและขีดเส้นเป็นแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าแนวเส้นที่ขีดไว้ทับซ้อนกับที่ดินของราษฎรที่มีเอกสารสิทธิ์ นส.3ก. ประมาณ 5,000 ไร่ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานของรัฐมาตลอด ในปี พ.ศ. 2536 ผู้นำชุมชนตะโหมดได้ทำหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทบทวนแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ แต่ไม่มีผลคืบหน้าแต่อย่างใด ดังนั้นปัญหาความขัดแย้งในกรณีที่ดินทำกินของชาวบ้านทับซ้อนกับป่าสงวนแห่งชาติจึงไม่ได้รับการคลี่คลาย ต่อมากรมป่าไม้ได้กำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาดังกล่าวในพื้นที่อนุรักษ์ โดยเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าด้วยการจัดทำ "โครงการส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชนในพื้นที่แนวกันชนรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด" โดยมีวัตถุประสงค์ระยะสั้นเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการจัดการป่าชุมชน ในพื้นที่เขตกั้นชนรอบป่าอนุรักษ์ สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชน และเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีระบบและยั่งยืน และวัตถุประสงค์ระยะยาวเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือของเจ้าหน้าที่และชุมชนในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้บริเวณพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในรูปของป่าชุมชน ซึ่งได้กำหนด ต. ตะโหมด อ. ตะโหมด จ. พัทลุง เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ ในปี พ.ศ. 2540

ในช่วงเวลาเดียวกัน ผลจากการที่มีคนเข้าไปล่าสัตว์และบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่ชุมชนตะโหมดมากขึ้น ทำให้ในช่วงฤดูแล้ง เกิดความแห้งแล้งและขาดแคลนน้ำ ในขณะที่ช่วงฤดูฝน เกิดน้ำท่วมใหญ่ อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในชุมชน ซึ่งภัยธรรมชาติทั้งสองรูปแบบนี้ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนซึ่งมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา การทำสวนผลไม้ และการทำสวนยางพารา ชุมชนจึงเริ่มเห็นความสำคัญของป่ามากขึ้น เพราะมีผลโดยตรงต่อทรัพยากรน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของอาชีพพวกเขา และเกิดความคิดที่จะอนุรักษ์พื้นที่ป่าของชุมชนอย่างจริงจัง โดยชุมชนเลือกที่จะทำการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าในรูปแบบของป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมป่าไม้ จึงได้มีการเรียกประชุมชาวบ้านในวันที่ 25 กันยายน 2543 และมีมติร่วมกันที่จะจัดตั้ง

ป่าชุมชนเขาหัวช้าง โดยมีการคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนเขาหัวช้างขึ้นเพื่อเป็นองค์กรชุมชนที่รับผิดชอบในการจัดการป่าชุมชน โดยแบ่งเป็นกรรมการบริหาร 25 คน กรรมการดูแลป่า 22 คน และกรรมการประชาสัมพันธ์ 14 คน

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

กลุ่มป่าชุมชนเขาหัวช้างจัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลและรักษาป่าชุมชนเขาหัวช้างให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นแหล่งสมุนไพรและอาหารของชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อเป็นการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน โดยจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เช่น การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การสำรวจและพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติและ การขยายเครือข่ายการจัดการป่าชุมชนไปยังพื้นที่ใกล้เคียง การตรวจตราดูแลป่าชุมชน กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลป่า จัดทำหลักสูตรป่าชุมชน และการจัดให้มีการปลูกต้นไม้ในชุมชนในวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น

ลักษณะปัญหา

แม้การรวมกลุ่มของชุมชนตะโหมดค่อนข้างจะเข้มแข็ง แต่อุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังมีอยู่เนื่องจาก ประเด็นที่ป่าชุมชนเขาหัวช้างเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและจัดอยู่ในประเภทป่าไม้โซน C ทำให้ชุมชนไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายในการจัดการพื้นที่ป่าดังกล่าว แม้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญจะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมแล้วก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวกับป่าไม้บางส่วนยังไม่ถูกปรับให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญใหม่ นอกจากนี้ ในบางฤดูกาลอาชีพเกษตรกรรมมีรายได้ไม่แน่นอนทำให้เกษตรกรในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญกับปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว จึงทำให้มีเวลาในการทำงานให้กับชุมชนน้อยลง ซึ่งปัจจุบันยังคงมีเพียงกลุ่มแกนนำที่ต้องรับภาระในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มองค์กรภายในชุมชนและติดต่อกับองค์กรภายนอก ส่วนองค์กรท้องถิ่นเองยังให้ความสนใจน้อย ประกอบกับนโยบายของรัฐที่ไม่ชัดเจนบางเรื่อง เช่น การสร้างอ่างเก็บน้ำของกรมชลประทาน ซึ่งจะทำให้มีการโค่นต้นไม้จำนวนมากในพื้นที่ป่าเขาหัวช้าง ซึ่งยังเป็นข้อโต้แย้งกันอยู่ในขณะนี้และเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความคิดแตกแยกในชุมชนระหว่างกลุ่มชาวบ้านที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

8. ชมรมรักษัษะโหมด

พื้นที่	ต.ตะโหมด อ.ตะโหมด จ.พัทลุง - พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีสายน้ำ น้ำตก และเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์		
ประเภท	ชมรมกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2546
ผู้นำ/ตัวแทน	นางพันทวี พัททอง	จำนวนสมาชิก	60 คน

ความเป็นมา

ชมรมรักษัษะโหมดเพิ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งนับว่าเป็นผลผลิตของการรณรงค์และร่วมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสภาลุ่มของสภาลุ่มวัดตะโหมดและกลุ่มในชุมชนอื่นๆ ที่มองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการปลูกจิตสำนึกของเยาวชน โดยเริ่มต้นที่โรงเรียน

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

ชมรมรักษัษะโหมดมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรู้สึกห่วงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและรักท้องถิ่นของตนเอง ให้รู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับชุมชน และร่วมสืบทอดประเพณีปฏิบัติของท้องถิ่นให้ยาวนาน ซึ่งมีกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมดูแลรักษาป่าต้นน้ำที่ร่วมจัดทำหลักสูตรตะโหมดศึกษาและป่าของชุมชน การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียน ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในโอกาสต่างๆ ได้แก่ วันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมผูกผ้า การทำพวงหรีด และการเลี้ยงผึ้ง เป็นต้น

ลักษณะปัญหา

แม้ชมรมรักษัษะโหมดเพิ่งก่อตั้ง แต่ก็ตระหนักถึงอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และขาดงบประมาณในการเดินทางสำรวจดูแลป่าต้นน้ำ

9. กลุ่มเกษตรกร ผาดำ

พื้นที่	หมู่บ้านเก๋าร้าง ต.คลองหอยโข่ง อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา - สภาพทั่วไปเป็นป่าและภูเขา เป็นสวนยางพารา สวนผลไม้ และทุ่งนา		
ประเภท	กลุ่มในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2545 (1 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายประวิทย์ ทองประสม	จำนวนสมาชิก	50 คน

ความเป็นมา

ป่าผาดำอยู่ในละแวก อ.คลองหอยโข่งติดต่อกับ อ.หาดใหญ่ และ อ.สะเดา เป็นป่าผืนไม้ใหญ่ นัก แต่สภาพป่ายังคงถูกบุกรุกและถูกทำลายอย่างไม่สิ้นสุด ดังนั้นจึงเกิดกลุ่มเกษตรกร ผาดำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นการรวมคนที่รักและห่วงใยป่าให้ลุกขึ้นมาร่วมมือกันฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

การรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกร ผาดำ ก็เพื่อยับยั้งการทำลายป่าโดยนายทุนและชาวบ้าน ซึ่งจัดให้มีการประชุมเดือนละครั้ง โดยมีกิจกรรมสำรวจป่าด้วยการลาดตระเวนป่าเดือนละ 3 ครั้ง และกระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงผลเสียของการทำลายป่าและล่าสัตว์ นอกจากนี้ทางกลุ่มกำลังพัฒนากิจกรรมด้านอื่นๆ เช่น ด้านศิลปะ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น การทำมาหากิน และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ

ลักษณะปัญหา

ในช่วงเริ่มต้นของการรวมกลุ่มเกษตรกร ผาดำ มีชาวบ้านที่รักป่าตื่นตัวกันมาก แต่เมื่อพบกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ถึงขั้นข่มขู่ปลิดชีวิต จึงทำให้คนที่เข้าร่วมกลุ่มเริ่มหอดอย อิทธิพลนี้เป็นอิทธิพลที่แทรกอยู่กับการบุกรุกทำลายป่า ทั้งการทำมาหากินจากของป่าและตัดไม้เพื่อนำไปขาย ซึ่งการต่อสู้กับกลุ่มผู้มีอิทธิพลนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับกลุ่มชาวบ้าน ดังนั้นจึงต้องพยายามสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งขึ้น รวมทั้งการขอความร่วมมือจากภาครัฐเพื่อบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งได้มีการเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปทางหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ให้ติดตามดู และแจ้งไปทางกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้รับทราบและหามาตรการช่วยเหลือ

นอกจากป่าต้นน้ำลำธารถูกทำลายจนทำให้น้ำในลำคลองแห้งขอด ชุมชนยังประสบกับปัญหาโรงงานทำยางแผ่นปล่อยน้ำเสียลงคลอง มีการล่าสัตว์บางชนิดจนเกือบจะสูญพันธุ์ มีการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชกันมากจนส่งผลกระทบต่อทำให้ดินมีความกระด้าง

10. เครือข่ายอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำตำบลเขาพระ

พื้นที่	ต.เขาพระ อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา - สภาพทั่วไปเป็นภูเขาและป่าต้นน้ำลำธาร		
ประเภท	เครือข่ายหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2542 (4 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายไข นวลแก้ว	จำนวนสมาชิก	1,345 คน

ความเป็นมา

การรวมกลุ่มของชาวบ้านตำบลเขาพระเดิมที่เริ่มจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มออมทรัพย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2536 ทางกลุ่มได้พบข้อสรุปว่าในการทำเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เป็นเรื่องที่สถาบันการเงินใดๆ จัดให้บริการอยู่แล้ว จึงมีความคิดเห็นว่สิ่งที่น่าสนใจที่สุดคือเรื่องการจัดสวัสดิการให้กับชุมชน ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2536 จึงเริ่มดำเนินการเรื่องสวัสดิการชุมชนด้านการรักษาพยาบาล และสวัสดิการด้านอื่นๆ เช่น ในปี พ.ศ. 2539 ทางกลุ่มได้ดำเนินการเรื่องสวัสดิการด้านน้ำให้แก่ชุมชน ด้วยการจัดทำประปาภูเขาโดยไม่ต้องใช้งบประมาณของทางราชการ และหลังจากที่ชุมชนหรือในนามกลุ่มออมทรัพย์ได้จัดหาแหล่งน้ำให้กับชุมชนได้สำเร็จ ชาวบ้านในชุมชนได้หารือกันต่อถึงประเด็นว่าจะทำอย่างไรหากชุมชนต้องการมีน้ำใช้ได้นานๆ และได้เห็นพ้องกันร่วมกันว่า การดูแลรักษาป่าซึ่งเป็นต้นน้ำธรรมชาติ และการสร้างเขื่อนต้นน้ำซึ่งจะเป็นการสร้างเขื่อนธรรมชาติเพื่อกักเก็บน้ำที่ยั่งยืนที่สุด จึงได้เริ่มดำเนินการด้านการอนุรักษ์ป่าไม้เรื่อยมาจนมาในปี พ.ศ. 2541 ทางกลุ่มได้รับธงพระราชทานจากสมเด็จพระบรมราชินีนาถที่ตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ ซึ่งนับเป็นก้าวหนึ่งของชุมชนเขาพระที่ได้รับเกียรติจากสำนักพระราชวัง แต่เมื่อทางชุมชนได้หารือกันเกี่ยวกับการดูแลป่าไม้ ก็ได้ข้อสรุปว่าการดูแลรักษาป่าเป็นเรื่องของคนทั้งประเทศ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือกันหลายๆ หมู่บ้าน หลายๆ ชุมชน จึงได้รวมกลุ่มองค์กรต่างๆ เพื่อจัดตั้งเป็นเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำขึ้นในปี พ.ศ. 2542

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

เครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำตำบลเขาพระ เป็นเครือข่ายกลุ่มองค์กรชาวบ้านที่บริหารเครือข่ายในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ จัดให้มีการประชุมร่วมกันทุกวันที่ 7 ของเดือน และเริ่มมีกิจกรรมค่อนข้างชัดเจนในช่วงปี พ.ศ. 2544 โดยดำเนินการตามแนวนโยบายหลักๆ คือ

1. ต้องลดการใช้สารเคมีลงในพื้นที่ต้นน้ำเพราะเป็นต้นน้ำของน้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงคนทั้งอำเภอรัตนภูมิ และอำเภอควนเนียงและเป็นแหล่งน้ำจืดให้กับชาวบ้านในแถบทะเลสาบสงขลา โดยกระตุ้นให้ชุมชนทำเกษตรแบบปลอดสารเคมี
2. ต้องดูแลป่าและเพิ่มผืนป่าให้กับป่าต้นน้ำตำบลเขาพระให้ได้ ดังนั้นจึงให้มีกิจกรรมปลูกป่าเพิ่มอย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือและความสามารถของชุมชนเป็นสำคัญ
3. ต้องดูแลสมาชิกในเรื่องสวัสดิการทุนหมุนเวียน สมาชิกสามารถกู้ยืมได้โดยไม่คิดดอกเบี้ยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนเกี่ยวกับการลดการใช้สารเคมี เช่น การทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

นอกจากนี้ทางเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำตำบลเขาพระยังได้ร่วมเคลื่อนไหวและดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชนเขาพระ และได้จัดพื้นที่ให้เป็นที่ศึกษาดูงานของกลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ ด้วย

ลักษณะปัญหา

ในการดำเนินการดูแลรักษาป่าต้นน้ำของชุมชนที่ผ่านมายังไม่ได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการ และยังคงคนต่างทำกันอยู่ หลายครั้งที่ทางเครือข่ายฯ มีความจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากส่วนราชการ แต่ทางเจ้าหน้าที่มักบ่ายเบี่ยง บอกว่าไม่มีงบประมาณ หรือไม่มีเวลา ตัวอย่างเช่น เมื่อประมาณวันที่ 25 พฤษภาคม 2546 ที่ผ่านมา ทางเครือข่ายฯ พบว่ามีคนมาจากที่อื่นคือมาจากอำเภอรัตนภูมิเข้ามาแผ้วถางป่าในแนวเทือกเขาบรรทัดในพื้นที่ของตำบลเขาพระ จึงติดต่อกับทางราชการเพื่อขอให้ทางราชการเข้าไปดูแลกัน เนื่องจากชาวบ้านไม่มีอำนาจที่จะไปจับกุมและเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น แต่ปรากฏว่าไม่มีหน่วยงานใดให้ความร่วมมือ ชาวบ้านในชุมชนเขาพระจึงเข้าไปต้องเข้าไปพูดคุยกันเอง ดังนั้นสิ่งที่ชุมชนเขาพระต้องการคือ ต้องการให้ส่วนราชการเข้ามาสนใจในปัญหาของชุมชนและร่วมกันแก้ไขปัญหากับชาวบ้าน

ปัญหาที่ตำบลเขาพระมีเผชิญอยู่ในขณะนี้คือ ทางราชการจะสร้างเขื่อน ซึ่งมีความคิดเห็นว่าเป็นแนวทางที่จะต้องทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมาก และคิดว่าในการสร้างเขื่อนหรือการทำอะไรที่เป็นการส่งผลกระทบต่อชุมชนหรือชาวบ้านต้องการเสนอให้ส่วนราชการมีการทำประชาพิจารณ์ก่อน เพราะเชื่อว่าการทำประชาพิจารณ์จะเป็นเวทีที่ชาวบ้านจะได้รับรู้ข้อมูลของโครงการของรัฐ จะได้ทราบว่าโครงการการสร้างเขื่อนเป็นอย่างไร มีข้อดี-ข้อเสียอย่างไร ใช้งบประมาณเท่าไร สิ่งที่ต้องสูญเสียคิดเป็นมูลค่าเท่าไร มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อชาวบ้านในชุมชนอย่างไร และทั้งนี้ชาวบ้านในชุมชนเองมีแนวคิดว่า..การสร้างเขื่อนโดยต้นไม้เป็นเขื่อนที่ถาวรที่สุด ยั่งยืน ต้นไม้ก็ยังเก็บน้ำได้มาก เพราะถึงจะมีการสร้างเขื่อนแต่ถ้าไม่มีต้นไม้ในการเก็บน้ำไว้คายน้ำในช่วงหน้าแล้งเขื่อนก็คงจะแห้งหาย..

11. กลุ่มเขาไคร

พื้นที่	บ้านเขาไคร จ.สตูล		
ประเภท	กลุ่มในหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	
ผู้นำ/ตัวแทน	นายรอสัน เล็มเย็ม	จำนวนสมาชิก	

ความเป็นมา

บ้านเขาไครเป็นหมู่บ้านติดเขตแดนของจังหวัดพัทลุงและสงขลา ชุมชนประสบปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและร่อยหรอคล้ายๆ กับชุมชนอื่น จึงมีการรวมกลุ่มผู้นำและอาสาสมัครในพื้นที่ เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ชุมชน

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

กลุ่มเขาไครมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและดูแลรักษาป่าไม้ในชุมชน

ลักษณะปัญหา

ปัญหาหลักที่กลุ่มเขาไครเผชิญอยู่คือผู้ที่บุกรุกป่าส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้ชาวบ้านบางคนรู้สึกท้อและขาดกำลังใจในการทำงานเพราะอำนาจและอิทธิพลอันไม่ชอบธรรม จึงมีความต้องการให้มีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของคนในชุมชน คอยช่วยผลักดันให้กลุ่มชาวบ้านสามารถดำเนินการได้ประสบความสำเร็จได้ และร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าของชุมชน

12. เครือข่ายป่าชุมชนตำบลทุ่งนุ้ย

พื้นที่	ต.ทุ่งนุ้ย อ.ควนกาหลง จ.สตูล - สภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ลาดชันเชิงเขา เป็นรอยตะเข็บระหว่างจังหวัดสตูลและจังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่สวนยางและสวนผลไม้		
ประเภท	เครือข่ายหมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง (อายุ)	2535 (11 ปี)
ผู้นำ/ตัวแทน	นายไชนาอำส๊ะ แสงนวล	จำนวนสมาชิก	550 คน

ความเป็นมา

เครือข่ายป่าชุมชนตำบลทุ่งนุ้ย ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2535 มีจุดเริ่มต้นจากกลุ่มออมทรัพย์ และเมื่อชุมชนประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการทำนา เนื่องจากจำนวนทรัพยากรป่าไม้ร่อยหรอลง ดังนั้นจึงรวมเครือข่ายป่าทุกหมู่บ้านเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ เครือข่ายฯ ได้มีโอกาสเข้าร่วมทำประชาพิจารณ์ พ.ร.บ. ป่าชุมชนที่ทำเนียบรัฐบาลร่วมกับทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ พื้นที่ตำบลทุ่งนุ้ยได้รับเลือกให้เป็น 1 ใน 10 โครงการนำร่องการจัดการป่าโดยชุมชน ในปี พ.ศ. 2542

วัตถุประสงค์และกิจกรรม

เครือข่ายป่าชุมชนตำบลทุ่งนุ้ยจัดตั้งขึ้นเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ และรวมกลุ่มองค์กรชุมชนตามกรณีปัญหา โดยมีการสำรวจและกันแนวเขตป่า จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พยายามเชื่อมร้อยกลุ่มที่มีปัญหาที่ทำกิน จัดทำข้อมูลที่ทำกิน และรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์ป่าและเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งร่วมกัน โดยจัดให้มีการประชุมเครือข่าย/กลุ่มป่าทุกหมู่บ้านเป็นประจำทุกวันที่ 15 ของเดือน

ลักษณะปัญหา

ในการดูแลรักษาป่าในชุมชนยังดำเนินการได้ยาก เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ยังทำกินในเขตพื้นที่ป่า นอกจากนี้ยังพบว่า ในบางพื้นที่มีเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการเข้าไปตัดไม้เลื้อยไม้เสียเองจึงมีความยุ่งยากในการดำเนินการ จากการสำรวจในปีนี บางพื้นที่มีปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งกันระหว่าง 2 หมู่บ้าน กล่าวคือชาวบ้านส่วนหนึ่งเข้าไปซื้อพื้นที่ที่ติดกับพื้นที่ของอีกหมู่บ้านหนึ่ง แต่อีกหมู่บ้านไม่ยอมเพราะต้องการจะกันพื้นที่ป่าบริเวณนั้นไว้ ซึ่งในกรณีนี้ทางเครือข่ายฯ ได้ขอสรุปแนวทางการแก้ปัญหา 2 ทางคือ 1) ให้ผู้ที่เข้ามาซื้อออกจากพื้นที่บริเวณนั้น หรือ 2) หากเงินมาซื้อพื้นที่บริเวณนั้นกลับเพื่อเป็นพื้นที่ป่า

ในการจัดกิจกรรมการสำรวจป่าเชิงอนุรักษ์ ในอดีตมีเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการเคยเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่บ้าง แต่ไม่ได้ดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันเครือข่ายชาวบ้านดำเนินการโดยที่ส่วนราชการไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม และที่สำคัญ พ.ร.บ.ป่าชุมชนยังไม่ได้ประกาศใช้ การจัดการดูแลป่าของชาวบ้านยังไม่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย ดังนั้นสิ่งที่ชาวบ้านพยายามดำเนินการจึงไม่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ อีกทั้งชาวบ้านมีกำลังน้อย ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ทันกับการทำลายป่าที่เกิดขึ้น หากจะให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มกันอย่างจริงจังและต่อเนื่องให้มีความเข้มแข็งเพื่อสามารถต่อกรเรียกร้องสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลป่าของชุมชน นอกจากนี้เครือข่ายต้องช่วยกันสนับสนุนให้ชาวบ้านทำการเกษตรแบบยั่งยืน สนับสนุนผลผลิตทางการเกษตร สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่กลุ่มเกษตรกร

2.2 ความคิดเห็นขององค์กรชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

ในสัมมนาได้จัดให้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยโดยคณะตัวแทนองค์กรชุมชนจากพื้นที่ต่างๆ และแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยน และหารือกันใน 4 ประเด็น คือ

- ❶ ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ❷ แนวทางแก้ไขปัญหามีสวนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ❸ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน
- ❹ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายชุมชน

ซึ่งผลจากการประชุมกลุ่มย่อยที่ได้มีนำเสนอโดยตัวแทนกลุ่มมีดังนี้

กลุ่มที่ 1

❶ ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

- รัฐมีอำนาจในการจัดการป่าไม้อย่างเด็ดขาด แต่การดูแลไม่ทั่วถึงส่งผลให้ป่าไม้ลดลง
- สมาชิกในชุมชนขาดจิตสำนึกในการรักษาธรรมชาติ
- สมาชิกในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของธรรมชาติ
- เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนในเรื่องการจัดการ
- เกิดความไม่เข้าใจกันเองระหว่างกลุ่มชาวบ้านในการจัดการและมีความขัดแย้งในแง่ของผลประโยชน์

❷ แนวทางแก้ไขปัญหามีสวนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- ปลุกจิตสำนึกให้ชาวบ้านเข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ
- สร้างกตিকাในชุมชนให้ชาวบ้านร่วมกันรับผิดชอบ ดูแล จัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ
- ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ปลุกจิตสำนึกให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากร
- จัดกิจกรรมให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลจัดการร่วมกัน
- ให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ
- เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นของแต่ละคนในเรื่องการจัดการ

❸ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

- จัดให้มีการประชุม พบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่ม
- สร้างความรู้สึกร่วม อุดมการณ์ร่วมกันในการจัดการของสมาชิกกลุ่ม
- แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการให้แก่สมาชิกนำไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบ
- จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในด้านความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำรงชีพเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

ฝ่ายหอสมุด
คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร

๔ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายชุมชน

- จัดให้มีการประชุมหารือร่วมกันในการจัดการ
- จัดทำข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการของแต่ละเครือข่ายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อเครือข่ายอื่นๆ
- กำหนดวัตถุประสงค์ร่วมในการจัดการระหว่างเครือข่าย
- จัดตั้งกลุ่มประสานงานระหว่างเครือข่ายและตั้งคณะกรรมการร่วม

กลุ่มที่ 2

๑ ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

- หน่วยงานรัฐแก้ปัญหาไม่ถูกต้อง
- การพัฒนาของบุคลากรของรัฐและชุมชน
- ผลกระทบจากโครงสร้างรัฐ เช่น ที่ทำกิน โครงการพระราชดำริ
- ผลประโยชน์ ในเรื่องของการขัดกันในแง่ของผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายส่งผลกระทบต่อ การพัฒนา
- ชุมชนอ่อนแอ ขาดความรู้ ขาดจิตสำนึก ขาดการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและภาครัฐต่างๆ
- ขาดความรู้ในด้านกฎหมาย และในเรื่องของสิทธิ
- การพัฒนาในด้านวัตถุดิบมากในปัจจุบันจึงทำให้พัฒนาการด้านจิตใจลดลง

๒ แนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- เผยแพร่ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับความสำคัญของดิน น้ำ ป่าที่มีต่อมนุษย์และต่อสังคม
- สร้างจิตวิญญาณจิตสำนึกในความรักธรรมชาติรวมถึงการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้าน
- เผยแพร่และชักชวนให้สมาชิกในชุมชนเกิดความสนใจและจัดตั้งกลุ่มในการทำการเกษตรแบบ เกษตรธรรมชาติ (อดและเลิกใช้สารเคมีต่างๆ)
- จัดทำประปาภูเขา เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เนื่องจากมีผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยมาก
- แขนงนำเป็นตัวอย่างที่ดี อาสาสมัครสามารถประสานงานกันได้ดี
- ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ สร้างบุคลากร
- ต้องมีการแบ่งปันซึ่งกันและกัน
- จะต้องทำการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านการจัดการอยู่เสมอเพื่อใช้ในการพัฒนาให้เกิด ผลประโยชน์สูงสุด

๓ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

- มีฝ่ายสนับสนุน กลุ่มองค์กรชุมชน ในแง่ของสวัสดิการ การช่วยเหลือต่างๆแก่สมาชิกกลุ่ม
- มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีการประชุมกลุ่มเพื่อสรุปผลการดำเนินการเป็น ระยะเวลา

④ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายชุมชน

- สร้างเครือข่ายในชุมชน จังหวัด ต่างจังหวัดอย่างต่อเนื่อง
- จัดการประชุมหรือการสัมมนาร่วมกันระหว่างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนข้อมูลแผนการดำเนินงาน
- ทำกิจกรรมร่วมกับภาคีต่างๆ

กลุ่มที่ 3

① ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

- ขาดเงินทุนดำเนินการในการจัดดำเนินการเช่นการประชุมสัมพันธ์
- การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึงเนื่องจากหลายสาเหตุและรวมถึงการที่ยังไม่ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนเท่าที่ควร
- ขาดความร่วมมือจากชาวบ้านและผู้นำชุมชนในการร่วมกันพัฒนาและแก้ปัญหา
- ความเข้มแข็งของกลุ่มยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร
- ชุมชนบางกลุ่มยังขาดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์
- หน่วยงานของรัฐขาดการช่วยเหลืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยกันพัฒนาและแก้ไขในด้านนี้
- เจ้าหน้าที่ของรัฐทำงานไม่โปร่งใสเป็นชนวนสร้างความแตกแยกให้กับชุมชน
- เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบขาดความจริงจังในการแก้ปัญหาร่วมกับชุมชน
- กฎหมายไม่เอื้อต่อการที่ชาวบ้านเข้าไปจัดการทรัพยากรของชุมชน

② แนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- ผู้นำในท้องถิ่น (อบต. ผอ. ผชผอ.) รวมตัวกันในการนำความเห็นจากทุกฝ่ายในการแก้ปัญหา
- ให้ผู้นำสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานโดยการประชาสัมพันธ์ สัมมนา ไปสเตอร์ ฯลฯ
- วางกฎระเบียบแนวทางการทำงานและเตรียมแผนงานการทำงาน
- ต้องทำงานตามแผนงานอย่างต่อเนื่อง
- หาวิธีการเชื่อมเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และภูมิภาค
- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ และอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ปลุกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งให้ความรู้แก่คนในชุมชนถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ

③ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

- องค์กรต้องมีความรัก ความสามัคคี มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน
- สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ ที่มีต้นตัว มีการทำงานเป็นทีม
- จะต้องสร้างผู้นำที่มีความเข้มแข็งและน่าเชื่อถือ

- ผู้นำและสมาชิกต้องพยายามศึกษาหาความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติโดยการจัดสัมมนา ดูงานที่เครือข่ายอื่นที่ประสบความสำเร็จแล้ว
  - จัดตั้งกองทุนเพื่อการดำเนินงานและกองทุนสวัสดิการแก่สมาชิก
  - สร้างกฎระเบียบในการทำงานภายในชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถนำไปปฏิบัติได้
  - จัดโครงสร้างการทำงานของกลุ่มให้ชัดเจน
  - ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกกลุ่มรับทราบการดำเนินงานอย่างทั่วถึง
  - สร้างขวัญและกำลังใจแก่คนที่ทำงานหนักและเสียสละ
- ④ **แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายชุมชน**
- แต่ละกลุ่มต้องนำความคิดมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
  - เครือข่ายทั้งหมดต้องติดต่อเชื่อมโยงในการทำงาน
  - มีการจัดประชุมสัมมนา และแลกเปลี่ยนความรู้อย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง
  - จัดตั้งเครือข่ายระดับจังหวัดและเชื่อมโยงสู่ระดับภูมิภาค
  - จัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของชุมชน
  - ให้มีการประสานงานกับสมาชิกและตัวแทนในระดับต่างๆ ให้ชัดเจน

กลุ่มที่ 4

① ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

- ชุมชนขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ
- ปัญหาหน่วยงานของรัฐไม่ให้ความสนใจและไม่ให้ความร่วมมืออย่างทั่วถึง
- อิทธิพลจากกลุ่มบุคคลภายนอก
- การศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน
- ชุมชนขาดความรู้ด้านป่าไม้
- ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือกันในการดูแลด้านป่าไม้
- ขาดการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น
- ปัญหาเรื่องแนวเขตป่าไม้ไม่ชัดเจน

② แนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- สร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับชุมชนโดยการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน
- หาแนวร่วมผู้สนใจในชุมชนเข้ามาสัมผัสกับธรรมชาติ
- เกิดการตื่นตัวของชุมชนเมื่อประสบปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้จึงเกิดความต้องการในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
- กำหนดหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยให้ชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วม

๓ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

- ตั้งกองทุนด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยมาจากการบริจาคของสมาชิกในชุมชนและองค์กรทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- สร้างเยาวชนรุ่นใหม่และปลูกฝังให้เยาวชนมีความรักในธรรมชาติ
- สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน
- จัดเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน
- ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนให้กับบุคคลภายนอกทราบ

๔ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายชุมชน

- จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชุมชนด้วยกัน
- มีตัวแทนของแต่ละกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็ง
- มี พ.ร.บ. ป่าชุมชนเพื่อรองรับกิจกรรม
- จัดเวทีสัญจรของแต่ละกลุ่มเครือข่าย
- นำบุคคลที่มีปัญหาเดียวกันมารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มจัดการป่า กลุ่มออมทรัพย์ มาร่วมกันจัดการทรัพยากร
- ให้ความรู้กับคนในชุมชนให้รับรู้และเห็นปัญหาในชุมชนตามสภาพความเป็นจริง
- ควรมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความเหมาะสม

กลุ่มที่ 5

๑ ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ส่วนราชการ

- ทำงานไม่มีความจริงใจจากภาครัฐ
- การติดต่อราชการได้รับความร่วมมือล่าช้า
- ขาดการประสานงานกับผู้นำชุมชน

ท้องถิ่น

- ผู้นำท้องถิ่นไม่ใส่ใจ
- ไม่มีการวางแผนในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ
- ไม่มีทุนสนับสนุนองค์กรต่างๆ

ประชาชน

- ขาดความรู้ความเข้าใจ
- ขาดการปลูกจิตสำนึกให้มีความรักและหวงแหนในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- ขาดการจัดการจากชุมชน

๒ แนวทางแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- ขี้แนวทางให้เห็นความสำคัญในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยการประชาสัมพันธ์การจัดการจากชุมชน การหาแนวร่วม จากเพื่อนและเครือข่าย

③ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

- สร้างผู้นำและทีมงาน
- มีจุดร่วมแนวทางของชุมชน
- ต้องรับฟังความคิดเห็นของชุมชน
- ต้องมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- สร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน
- จัดหลักสูตรเกี่ยวกับทรัพยากรชุมชน

④ แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายชุมชน

- มีกิจกรรมร่วมระหว่างองค์กรต่างๆ
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายซึ่งกันและกัน
- เครือข่ายต้องมีข้อตกลงซึ่งกันและกัน